

Türkiye’de Aile Mahkemesi Uzmanlarının Aile Kavramı ve Aile İçi Şiddet Olgusuna Yönelik Değerlendirmeleri: Nitel Bir Araştırma*

Evaluation of Family Court Experts on the Concept of Family and Domestic Violence in Turkey: A Qualitative Study*

Semih Sütçü¹

¹ Sosyal Hizmet Bölümü, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, semih.sutcu@erdogan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6833-3464

Öz

Aile kavramı sosyo-kültürel bir kavram olmakla birlikte ailenin toplumsal anlamı ve aileye yüklenen anlamlar açısından aile tüm toplumlarda önemli bir yere sahiptir. Aile kurumu birçok toplumda kutsal olarak değerlendirilmekte ve bu doğrultuda ailenin korunması desteklenmektedir. Ailenin toplumun temeli olduğu, hatta aileye kutsallık değerinin yüklendiği Türkiye’de, ailenin korunmasına yönelik hukuki ve toplumsal altyapı kurulmuş olsa da aile için en büyük tehditlerden birisi olan aile içi şiddetin önlenmesine yönelik bir sistem kurulamamıştır. Türkiye’deki ataerkil aile yapısı, toplumsal cinsiyet, alkol madde kullanımı, şiddetin öğrenilmesi ve aile içi çatışmalar gibi durumlar aile içi şiddetin önlenmesinin önündeki en büyük engeller olarak değerlendirilmektedir. Bu araştırma, aile ve aile içi şiddete yönelik aile mahkemesi uzmanlarının görüşlerini incelemek ve değerlendirmek amacıyla nitel araştırma deseninde yapılmış fenomenolojik bir araştırmadır. Araştırmada aile mahkemelerinde en az üç yıl görev yapmış sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve pedagoğlardan oluşan 31 meslek elemanı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada, Türkiye’de ailenin bir değişim süreci geçirdiği ancak hala ataerkil aile yapısının aile hayatında etkisini koruduğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak, toplumdaki ataerkil aile yapısı ve toplumsal cinsiyetin aile içi şiddetin ortaya çıkmasında en temel faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: aile, mahkeme, şiddet

Abstract

Although the concept of family is a socio-cultural concept, the family has an important place in all societies in terms of the social meaning of the family and the meanings attributed to the family. The institution of the family is considered sacred in many societies and the protection of the family is supported accordingly. Although there is a legal and social infrastructure for the protection of the family in Turkey, where the family is the foundation of the society and even where the value of sanctity is attributed to the family, a system for the prevention of domestic violence, which is one of the biggest threats to the family, has not been established. Situations such as patriarchal family structure, gender, alcohol and substance use, learning about violence and domestic

Makale Atf: Sütçü, S. (2021). Türkiye’de Aile Mahkemesi Uzmanlarının Aile Kavramı ve Aile İçi Şiddet Olgusuna Yönelik Değerlendirmeleri: Nitel Bir Araştırma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 5(2), 140-155

Alındı 21.11.2021
Kabul Edildi 24.12.2021
Yayınlandı 31.12.2021

Telif hakkı: © 2021 yazarlar tarafından. Lisans Sahibi Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, Rize, Türkiye. Bu makale, Creative Commons Attribution (CC BY) lisansının (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makedir.

conflicts in Turkey are considered as the biggest obstacles to the prevention of domestic violence. This research is a phenomenological study conducted in a qualitative research design in order to examine and evaluate the views of family court experts on family and domestic violence. In the research, in-depth interviews were conducted with 31 professional staff consisting of social workers, psychologists and pedagogues who had worked in family courts for at least three years. In the research, it was stated that the family in Turkey has gone through a process of change, but the patriarchal family structure still maintains its influence in family life. As a result, it has been stated that the patriarchal family structure and gender roles in the society are the most fundamental factors in the emergence of domestic violence.

Key words: family, court, violence

1. Giriş

Toplumsal bir kavram olarak ifade edilen aile kavramının benzer tanımlamaları olmakla birlikte, ailenin tanımı ve bileşenleri kültüre göre farklılıklar gösterebilmektedir. Aile kavramına yönelik bu farklılıklar neticesinde aileye farklı anlamlar yüklenebilmekte ve kavramsal olarak farklı ifadelerle aile tanımlanmaktadır. Ailenin kutsal bir kurum olarak değerlendirilmesi, ailenin toplumun temel yapı taşı olarak ifade edilmesi, ailenin çeşitli rolleri barındırması gibi kalıplar aileye yüklenen başlıca anlamlar olarak ifade edilebilmektedir (Gökce, 2017). Aile olgusunun birçok toplumda önemi vurgulanırken, tartışılması gereken bir diğer konu ise aile içi şiddet konusudur. Kavramsal olarak 21. yüzyılda ev içi şiddet şeklinde ifade edilmeye başlansa da literatürde aile-şiddet birlikte kullanılmaktadır. Aile içi şiddet şeklinde ele alınan araştırmalarda kadın, çocuk, yaşlı ve engellilerin daha çok şiddet mağdurları olduğu ifade edilmektedir (Beki, 2021). Şiddet durumunda özellikle aile içinde kadın ve çocuğun şiddet mağduru olduğu düşünüldüğünde, şiddetin toplumsal yapı ve ataerkil aile yapısı ile olan ilişkisinin de incelenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada aile içi şiddet nedeniyle boşanan kişilerle doğrudan çalışma imkânı bulan aile mahkemesi uzmanlarının kişisel ve mesleki deneyimleri doğrultusunda Türkiye'deki aile kavramına yüklenen anlam ve aile içi şiddet olgusuna yönelik düşüncelerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda aile mahkemesinde görev yapmış ya da yapmakta olan sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve pedagog gibi uzman meslek elemanları ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler nitel veri analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

1.1. Ailenin Tanımı ve Aile İşlevleri

Ailenin en genel anlamda, bir birlikteliği, ortak amaçlar doğrultusunda toplumdaki en küçük grubu temsil ettiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda Türk Dil Kurumu (2021) güncel Türkçe sözlüğünde de ailenin tanımında evlilik ve kan bağı temelinde eşler, çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik olarak ifade edilmektedir. Hosseinnezhad Hendvari (2019) ailenin geleneksel olarak bir tanıma sahip olsa da günümüzde kesin bir tanımdan bahsetmenin mümkün olmadığını belirtmektedir. Aile kavramının sosyo-kültürel bir çerçevede ele alınması önem taşımaktadır. Ailenin tanımlanmasında farklı yaklaşımların bir katkısı olsa da en genel tanımlamalarda yapısal ve işlevsel yönler ele alınmaktadır. Karataş (2001) aileyi bir kurum olarak nitelemekte ve aile kurumunun yapısal-işlevsel özellikleri ve ilişki ağları açısından toplumdaki topluma hatta toplum içinde farklı özellikler taşıdığını ifade etmektedir. Karataş (2001) ailenin tanımlanmasında aile işlevlerini temel alan yaklaşımların daha yaygın olduğunu ifade etmektedir.

Ailenin en yaygın ve kabul gören işlevlerinin başında neslin devamı, sosyalleştirme ve ekonomik işlevleri gelmektedir. Maluccio ve ark. (2002) doyum sağlama, ekonomik fayda, ortak yaşam ve kültürel ve yasal kimlik edinme şeklinde dört temel aile işlevi üzerinde durmaktadırlar. Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması (2011)' na göre neslin devamını sağlama, psikolojik ve ekonomik işlev, sosyalleştirme ve eğitim işlevi, sosyal kültürel ve statü sağlama işlevi, boş zaman değerlendirme işlevi ile akraba ve komşuluk işlevi ailenin temel işlevlerindedir.

1.2. Türkiye’ de Aile Yapısı ve Ailenin Dönüşümü

Ekonomik ve sosyal faktörler, küresel krizler ve savaşlar gibi daha birçok unsur toplumsal yapı üzerinde etkiye sahiptir. Toplumsal yapının çeşitli faktörlerle etkilenmesi sonucu en büyük değişimi aile kurumu yaşamaktadır. Savaşlar, göçler, krizler ailenin hem yapısal hem de fonksiyonel özellikleri üzerinde etkiye sahiptir. Türkiye’de aile yapısındaki ilk köklü değişim cumhuriyet dönemi ile başlamış, aile ve evlilik konularındaki hukuki standartlar değişmiş ve kadının statüsü değer kazanmıştır. Cumhuriyet sonrası dönemde aile yapısı üzerinde en büyük etkiyi göçler ve küresel krizler yapmıştır. Aktaş (2015) 1950’li yıllarda göç hareketleri, hızlı bir kentleşme süreci ve gecekondulaşma ile aile yapısında değişimlerin meydana geldiğini belirtmektedir. Aktaş (2015) 1970-90 yılları arasındaki işçi göçleri ile aile yapısında bir dönüm noktasını ifade etmekte ve 1980li yıllardan itibaren geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına bir geçiş yaşandığını belirtmektedir. Türkiye kuruluşundan itibaren aile yapısında bir değişim ve dönüşüm süreci geçirmiştir. Yaşanan bu süreçte aile büyüklüğü, ailenin işlevleri, aile bireylerinin ailedeki konumu ve değeri zamanla değişime uğramıştır (Turgut, 2017). Geleneksel ve ataerkil aile yapısı her ne kadar etkinliğini korusa da Türk Medeni Kanunu (2001) ve haklar boyutunda kadın erkek eşitliği sağlanmıştır. Günümüzde toplumun büyük bir kesiminde kadın erkek eşitliği benimsenmiş ve ailede söz hakkının eşler arasında eşit düzeyde olduğu kabul görmüş olsa da geleneksel anlayışın etkilerinin halen devam etmesi ile ataerkil aile anlayışı etkisini sürdürmektedir.

1.3. Aile içi şiddet ve türleri

Şiddet kelime anlamı olarak, karşıdaki kişi ya da nesneye kaba kuvvet uygulama anlamını taşıırken, Türk Dil Kurumu (2021) şiddetin bir başka anlamı olarak da duygu ve düşüncede aşırılık olarak ifade etmektedir. Aile içi şiddeti de tanımlarken aile içinde erkek, kadın ya da çocuğa yönelik olarak kaba kuvvet kullanılması ya da bu kişilere karşı duygu ve düşünce ve ifadelerde aşırıya gitmek olarak genel bir tanımlama yapılabilmektedir. Somunoğlu İkinci (2014) aile içi şiddeti aile üyelerinin biri tarafından aynı evi paylaşan bir diğer aile üyesine yönelik gerçekleştirilen ve şiddete uğrayan bireyin psikolojik ve fiziksel bütünlüğünü bozan bir eylem olarak tanımlamaktadır. Aile içi şiddeti en geniş anlamda, kişilerin birlikte, ortak amaçla yaşamlarını sürdürdüğü aile ortamında herhangi bir aile üyesine yönelik gerçekleşen ve gerçekleşmesi durumunda maruz kalan kişinin fiziksel, psiko-sosyal ve ekonomik iyilik halini tehdit eden veya bozan her türlü tutum ve davranış olarak tanımlamak mümkündür. Sözlük anlamı olarak aile içi şiddet daha çok fiziksel bir durum (TDK,2021) olarak ele alınsa da 21. yüzyılda şiddet ve türleri çeşitlilik kazanmıştır. Aile içi şiddetin türleri literatürde en yaygın fiziksel şiddet, ekonomik şiddet, psikolojik şiddet ve cinsel şiddet olarak ele alınmaktadır (Taşdemir Afşar, 2015). Aile içi şiddeti sınıflandırma konusunda yaygın kullanım şiddetin etki noktası olarak ele alınmaktadır.

1.4. Aile içi şiddeti ortaya çıkaran etmenler

Şiddet, herhangi bir sorunun çözümünde bir araç olamayacağı gibi şiddetin bir gerekçesi ya da nedenini ortaya koymak şiddetin meşrulaştırılmasını sağlayabilmektedir. Bu nedenle aile içi şiddetin oluşmasında etkili olan etmenler üzerinde durmak daha doğru bir yaklaşımdır. Bu bağlamda aile içi şiddetin oluşmasında bireysel ve toplumsal faktörlere yer verilmektedir. Aile içi şiddete etki eden bireysel faktörler düşünüldüğünde Türk Medeni Kanunu’nda (2001) boşanma nedenlerinin birçoğunun aslında şiddet ile ilişkili olduğu da görülmektedir. Aile kurumunu ve aile işlevselliğini zedeleyen aldatma, alkol ve madde bağımlılığı, kişinin canına ve vücut bütünlüğüne saldırı, eşler arası çatışma gibi durumlar hem boşanma nedeni hem de aile içi şiddeti ortaya çıkaran durumlar olarak ifade edilebilmektedir. Mutluer (2020) madde bağımlılığının bireysel sonuçlarının yanında aile ve toplum düzeyinde sorunları ortaya çıkardığını belirtmektedir. Aile İçi şiddetin ortaya çıkmasında bireysel faktörlerin yanında özellikle ataerkil aile yapısı ve toplumsal cinsiyetin de etkili olduğu araştırmalarla desteklenmektedir. Görgün Baran ve arkadaşları (2015) çalışmalarında şiddetin en temelde toplumsal cinsiyet temelli ve erkek egemen ataerkil aile yapısından kaynaklandığını ifade etmektedirler. Nadir (2016) aile içi şiddet mağduru ve tanığı olan kadınların çoğunun şiddetin ortaya çıkmasında en büyük etken olarak toplumsal cinsiyet rolleri ve algısını öne sürdüklerini ifade etmektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, bir nitel araştırma çeşidi olan fenomenoloji türünde planlanmıştır. Fenomenoloji, deneyimin kendisine ve deneyimin nasıl bilinçli bir hale dönüştüğüne odaklanır. Bu felsefenin temel ilkesi gerçekliği onları deneyimleyen kişiler tarafından algılanması olarak ele alır (Husserl, 2012). Fenomenoloji, “yaşanmış deneyimler” ile ilgilenir (Merriam, 2013). Fenomenolojinin temelinde yer alan kişisel deneyimlere yer verilmesi ve fenomeni doğrudan tecrübe etmiş kişilerle görüşme yapılması doğrultusunda bu araştırmada aile mahkemelerinde görev yapmış uzman meslek elemanları ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşmeler yapılarak bu konuda bir görüş alınmış ve elde edilen verilerin analizleri yapılmıştır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini tüm Türkiye’deki aile mahkemelerinde en az üç yıl görev yapan sosyal hizmet uzmanları, psikolog ve pedagoglar oluşturmaktadır. Patton (2014), nitel ve nicel yöntemler arasındaki farkın örnekleme yöntemlerindeki mantıksal çözümlenmelerle ilişkili olduğunu ifade ederken, nitel araştırmaların genellikle “amaçlı olarak seçilmiş küçük örneklerle” detaylı bir şekilde yapıldığını ifade etmektedir. Nitel araştırmaların doğasına uygun olarak bu araştırmada seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme yöntemi, bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına imkân sağlar. Amaçsal örneklemede araştırmacı doğa ve toplum olaylarını anlamaya ve bunlar arasındaki ilişkileri açıklamaya çalışır (Büyükköztürk ve ark. 2013). Amaçsal örnekleme çalışmanın amacına bağlı olarak daha çok bilgi alınabilecek birimlerin seçilmesi durumudur (Neuman, 2010).

2.3. Araştırma Etiği

Araştırma için Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi’nden etik kurul onayı alınmıştır. Araştırma öncesinde Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği’nden araştırma izni alınmıştır. İlk olarak derneğe üye olan ve aile mahkemelerinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarına araştırmaya dahil olmadan önce araştırma hakkında bilgi verilmiş, araştırmaya katılmayı kabul eden ve gönüllü olan sosyal hizmet uzmanları ile görüşme yapılmıştır. Başlangıç noktası olarak Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği üyesi aile mahkemesinde çalışan sosyal hizmet uzmanları belirlenmiştir. Diğer meslek elemanlarına sosyal hizmet uzmanları aracılığı ile ulaşılması planlanmış bu bağlamda iletişim kurulan psikolog ve pedagoğlara araştırma hakkında bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmada gönüllü olanları ile de görüşme yapılmıştır.

Araştırmaya dahil edilmesi planlanan meslek elemanlarında aranan en az üç yıllık tecrübe şartı doğrultusunda, alanda aktif çalışan ve farklı bölgelerde görev yapan 31 meslek elemanı ile görüşme yapılmıştır. Çalışmaya katılmada gönüllülük esası gözetilmiş olup, araştırmaya katılanlardan onam alınmıştır. Gönüllü onam formunda “*Bu araştırmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılabilirsiniz; bu durum herhangi bir cezaya ya da sizin yararlarınıza engel bir duruma yol açmayacaktır.*” şeklinde bir aydınlatma metnine de yer verilmiştir. Sonuç olarak araştırma kapsamında on dört sosyal hizmet uzmanı, dokuz psikolog ve sekiz pedagog olmak üzere toplamda 31 meslek elemanının gönüllü katılımı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama aşamasında, derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerde görüşme sürecinin yönetilmesinde kolaylaştırıcı ve kılavuz konumunda bulunmak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Forma ilişkin tanımlayıcı bilgiler aşağıdaki gibidir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu: Araştırmanın amaçları doğrultusunda açık uçlu ifadelerle yer veren ve derinlemesine görüşmelerde meslek elemanlarının kişisel deneyim ve gözlemleri doğrultusunda konuya yönelik değerlendirmelerini ayrıntılı bir şekilde ortaya çıkarmaya çalışan form 2 bölümden oluşmuştur. Formun ilk bölümünde araştırmaya katılmaya gönüllü olan meslek elemanlarının sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik başlıklara yer verilmiştir. Bu bölümde gönüllülerin yaşı, çalıştığı kurum ve çalışma süresi, medeni durum ve çocuk sahibi olma durumu gibi tanımlayıcı bilgilerin elde edilmesi hedeflenmiştir. İkinci bölümde daha çok araştırmanın temelinde yer alan “Türkiye’de aile olgusu”na yönelik düşünceler ile aile içi şiddet olgusuna yönelik düşünce ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme formu doğrultusunda yapılan derinlemesine görüşmeler, ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış ayrıca ses kaydı için tüm gönüllülerden onam alınmıştır. Sistematik bir şekilde sıralı olarak kaydedilen ses kayıtları analize hazırlık aşamasına geçilmesi için yazılı metinlere dönüştürülmüştür. Görüşme dökümleri gerçekleştirilirken tüm konuşmalar hiçbir değişiklik yapılmaksızın olduğu şekilde metne aktarılmıştır.

Araştırmaya katılan 31 meslek elemanına ait görüşme kayıtlarının analiz sürecine hazırlanması ile ilgili olarak araştırmacı metin üzerinde tekrar okumaları yaparak metnin bütününe hakim olmaya çalışmıştır. Sonraki aşamada ise verilerin analizinde kullanılmak üzere seçilen nitel veri analizi programı MAXQDA 2018’e tüm görüşmelere ait dökümler aktarılmıştır. Araştırmaya katılan gönüllüler sıralı olarak, cinsiyet, yaş ve meslek unvanlarını da içerecek şekilde kodlanmıştır. Gönüllü Katılımcılar “GK01-E-41-Psikolog, GK02-E-31-Sosyal Hizmet Uzmanı, GK03-E-48-Pedagog” şeklinde kodlanmıştır. MAXQDA, nitel araştırmalarda verilerin düzenlenmesi, kodlanması ve analizi gibi aşamalarda kullanılan tanınmış programlardan biridir.

Analize hazırlık sürecinin tamamlanmasının ardından araştırmanın verileri nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi doğrultusunda çözümlenmiştir. Araştırma verileri MAXQDA 2018 programına aktarıldıktan sonra temalar, kategoriler ve kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar, kategoriler ve kodlar uzman görüşü ile düzenlenmiştir.

Araştırma kapsamında temalara yönelik kod özetlerine Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Tema Kod Özetleri

Cinsiyet	31
Yaş	31
Unvan	31
Medeni Durum	31
Mesleki Deneyim Süresi	31
Türkiye’de Aile Kavramı	88
Türkiye’de Aile İçi Şiddet Olgusu	32

3. Bulgular

3.1. Türkiye’de Aile Kavramına Yönelik Görüşler

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmaya katılan meslek elemanlarının aile ile ilgili değerlendirmelerine yer verilmiştir. Türkiye’de aile kavramı temasının oluşturulmasındaki amaç, meslek elemanlarının mesleki deneyimleri doğrultusunda toplumun aile olgusuna yönelik temel düşüncelerini ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda Türkiye’de aile kavramına yönelik iki farklı boyut öne çıkmıştır. İlk olarak katılımcılar toplumsal olarak aileye toplumda yüklenen anlamı ve ailenin temel işlevlerini, ikinci olarak da toplumdaki aile

yapısının özelliklerini yansıtan ifadeler kullanmışlardır. “Türkiye’de Aile Kavramı” teması, “Aileye Yüklenen Anlam ve Aile İşlevi” ile “Aile Yapısı” kategorilerinden oluşmuştur. Bu kategorilere ilişkin görüş beyan eden katılımcılara ve yapılan tüm kodlamalara ilişkin dağılım tablosu şu şekildedir:

Tablo 2. Aile Kavramı

Türkiye’de Aile Kavramı	Katılımcı	%	Kod	%
Aileye Yüklenen Anlam ve Aile İşlevi	22	88,00	40	60,61
Aile Yapısı	16	64,00	26	39,39
Toplam	25	100,00	66	100,00

Katılımcıların görüşlerinde Türkiye’de aileye yüklenen anlam ve ailenin sağladığı işlevlere ilişkin düşüncelerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan ve Türkiye’de aile kavramı temasına katkı verenlerin tamamına yakını aileye yüklenen anlam ve aile işlevine yönelik düşüncelerini belirtirken, yarısından fazlasının da aile yapısına yönelik düşüncelerini belirttikleri ifade edilebilir. Türkiye’de aile kavramı temasına yönelik olarak kodlamaların büyük bir çoğunluğunun yine aileye yüklenen anlam ve aile işlevi kategorisinde toplandığı görülmektedir.

3.1.1. Aileye Yüklenen Anlamlar ve Aile İşlevi

Aile kavramının değerlendirilmesine yönelik olarak katılımcılar ilk olarak ailenin toplumsal değeri ve ona yüklenen anlam ile ailenin işlevleri üzerinde durmuşlardır. Bu bağlamda aileye yüklenen anlam ve aile işlevi kategorisindeki alt kategorilere yönelik katılımcı ve kodlama oranlarını gösteren tablo ise şu şekildedir.

Tablo 3. Aileye Yüklenen Anlam ve Aile İşlevi

Aileye Yüklenen Anlam ve Aile İşlevi	Katılımcı	%	Kod	%
Toplumun Temeli/Yapı Taşı	11	50,00	14	35,00
Kutsallık	10	45,45	14	35,00
Düzen Kurmak/Neslin Devamı	6	27,27	6	15,00
Sosyalleştirme	3	13,64	6	15,00
Toplam	22	100,00	40	100,00

Araştırmaya katılan meslek elemanların yaklaşık olarak yarısı, toplumda **aileye yüklenen anlama** yönelik, toplumun temel yapı taşı olarak kabul edildiğini ve ailenin toplumumuz tarafından kutsal olarak kabul edildiğini ifade etmişlerdir. Aileye yüklenen anlamın yanında ailenin sosyalleştirme işlevi ve düzen kurmak temelinde neslin devamı işlevini de yerine getirdiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarının **ailenin toplumun temeli, toplumun yapı taşı olması** ile ilgili ifadeler ise şu şekildedir:

“Türkiye’de çok köklü yani eskiye dayalı aile toplumun temeli eski Türk adetlerinden geleneklerinde yola çıkarsak hani diğer yurtdışındaki topluluklara göre Türk toplumlarında aileye daha fazla değer verildiğini önem verildiğini düşünüyorum” (GK16-E-29-Sosyal Hizmet Uzmanı).

“Toplumda genel olarak şöyle düşünüyorum ben, aile bir binanın yapı taşı, yapı taşlarından bir tanesi, o yıkılırsa bir şeyler bozulacak, yıkılacak ve oradan farklı sorunlar ortaya çıkacak diye düşünüyor toplum” (GK20-E-28-Pedagog).

“Bunu hissediyoruz ve her davamızda bunu hissediyoruz zaten çatışmaların bu kadar büyük olmasının sebebi de muhtemelen bu, ailenin toplumun merkezi olarak kabul edilmesi” (GK03-E-48-Pedagog).

Araştırmaya katılan meslek elemanları toplum tarafından **ailenin kutsal olarak nitelendirilmesine** yönelik şu ifadeleri kullanmışlardır:

“Türk toplumda aile gerçekten kutsaldır” (GK13-K-26-Sosyal Hizmet Uzmanı).

“Daha çok kutsal ve korunması gereken bir şey olarak düşünülüyor toplumda. Ne yaşanırsa yaşansın bozulmaması gereken bir şey tarzında genel olarak” (GK20-E-28-Pedagog).

“Yani bizde biraz kutsal sayılıyor aman kimse el sürmesin o benim eşimle aramda, çocuğumla aramda, çocuğuna disiplin sağlıyor işte onun da tarzı o falan hani bizde böyle” (GK31-E-35-Psikolog).

Araştırmaya katılan meslek elemanları aile kurmanın toplum tarafından bir baskı unsuru olarak **ailenin kişileri sosyalleştirme işlevi** gördüğünü ifade etmektedirler. Bu bağlamda ailenin sosyalleştirme işlevine yönelik meslek elemanlarının ifadeleri şu şekildedir:

“Toplumsal olarak desteklenen işte buna biraz da zorlanan itilen bir kurumu gibi yani belirli bir yaşa gelmiş çalışma hayatına girmiş kişilerde toplumsal bir zorunluluk baskı unsuru da olabiliyor” (GK08-E-28-Sosyal Hizmet Uzmanı).

“Aslında dediğim gibi farklı karakterlerin uyuşmayan birbirine zıt karakter yapıları olan insanların bir şekilde işte o çatının altına girmeye zorlanması ile yapılan bir şey” (GK18-K-27-Sosyal Hizmet Uzmanı).

Aile işlevlerinden düzen kurmak/neslin devamı ile ilgili bir meslek elemanının ifadesi şu şekildedir:

“Yani gözlemlediğim kadarıyla aileden kasıt tabii ki sosyoekonomik düzeyine göre değişiyor. Hani eğitim düzeyi arttıkça insanların daha çok ortak zevklerini, ilgilerini, alanlarını paylaştığı biriyle bir araya gelmek gibi gözüküyor ama daha düşük sosyoekonomik düzeylerde ve eğitim düzeyinin düşüklüğünde geçim amaçlı yani hani kadınların işte çalışmıyor olması ve evlenerek geçimini sağlaması erkeklerin de çalışırken evde açıkçası işlerini yapabilecek birinin olması gibi bir araya gelinen kurum gibi görünüyor benim gözlemlediğim tabii ki hani severek evlenmeler, görücü usulüyle evlenmeler var ama hepsinin ortak noktası yani herkes esasen işte bir evin içine girip bir düzen oluşturmak istiyor” (GK11-K-33-Psikolog).

“Çocuk yetiştirme konusunda özellikle önemli olan bir kurum” (GK19-K-26-Sosyal Hizmet Uzmanı).

Katılımcıların görüşleri ailenin toplum için önemli bir kurum olduğunu vurgularken Türkiye toplumunda aileye verilen önemi de yansıtmaktadır. Öte yandan, ailenin toplumsal süreçlerde sağladığı işlevlere yönelik çeşitli eleştirel bakış açılarını yansıttıkları görülmektedir.

3.1.2. Aile Yapısı

Türkiye’de aile kavramı ana temasının kategorilerinden bir diğeri “Aile Yapısı” olmuştur. Araştırmaya katılan meslek elemanlarının çoğu toplumsal olarak ataerkil aile yapısının devam etmesi ve son zamanlarda kadının özgürleşmesi ile aile işlevselliğinin olumsuz yönde etkilendiğini ve bu nedenlerle aile yapısının değişime uğradığına vurgu yapmaktadırlar.

Tablo 4. Aile Yapısı

Aile Yapısı	Katılımcı	%	Kod	%
Değişen Aile Yapısı	14	70,00	29	63,04
Ataerkil/Geleneksel Aile	13	65,00	17	36,96

Toplam	20	100,00	46	100,00
---------------	----	--------	----	--------

Aile yapısı ile ilgili katılımcı ve kodlama dağılım tablosu incelendiğinde, aile yapısına yönelik araştırmaya katılanların çoğunun hem değişen aile yapısı hem de ataerkil/geleneksel aile yapısı hakkında ifadeler yer verdikleri anlaşılmıştır. Araştırmada kodlamaların özellikle değişen aile yapısı alt kategorisinde yoğunlaştığı görülebilmektedir.

Araştırmaya katılan meslek elemanları aile yapısı ile ilgili olarak ailenin değişen yapısında en temelde iki faktör üzerinde durmuşlardır. Bunlardan ilki aile işlevselliğinin bozulmasıyla ortaya çıkan bir değişimi ifade ederken diğeri ise kadının ailedeki konumunun değişmesi ve kadının özgürleşmesi olarak ifade edilmektedir. Araştırmaya katılan meslek elemanlarının değişen aile yapısı ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Özellikle anne babanın birbirinden kopmasına, aile bireyleri arasında iletişimin uzaklaşmasına, yıpranmasına, ailenin ortak paylaşımlarının, sosyal paylaşımlarının azalmasına sebep olmuştur” (GK01-E-41-Psikolog).

“Şu an daha böyle ailelerde bireyselleşme var, işte içe dönük bir kapanma diyelim” (GK07-K-28-Sosyal Hizmet Uzmanı).

“Bireysel yaşamın, bireysel yaşamına verdiği ehemmiyet, kendi konfor alanının müdahaleyi kabul etmemesi, eskiden insanlar birbirlerinin konfor alanına girip müdahale edebiliyorlardı” (GK04-E-37-Sosyal Hizmet Uzmanı).

“Bu da kadının biraz daha kendi ayakları üzerinde durabilmesi ile başlamış bir şey gibi görünüyor. Maddi olarak bağımsızlığını ilan etmiş olmasının da buna bir katkısı var gibi. Eskiden biraz daha el mahkûm mantığıyla insanlar ne olursa olsun karşı taraftan gelen hataları sineye çekme eğiliminde iken şu anda öyle bir durum yok” (GK09-K-28-Psikolog).

“Kadına verilen değer ve kadının kendi ile ilgili farkındalığın artması nedeniyle aile içinde de bulunduğu rolünün arttığını düşünüyorum” (GK14-K-26-Pedagog).

3.2. Türkiye’de Aile İçi Şiddet Olgusu

Meslek elemanlarının Türkiye’de aile içi şiddet olgusuna yönelik değerlendirmeleri ele alındığında katılımcıların Türkiye’de aile içi şiddet olgusu ve aile içi şiddetin nedenlerine yönelik sunduğu görüşler doğrultusunda “Geleneksel/Ataerkil Aile Yapısı”, “İşlevsiz Aile Yapısı” ve “Toplumsal Cinsiyet” olmak üzere üç farklı kategori oluşturulmuştur. Türkiye’de aile içi şiddet olgusu bağlamında oluşan katılımcı ve kodlama dağılımına ilişkin tablo şu şekildedir:

Tablo 5. Türkiye’de Aile İçi Şiddet Olgusu

Türkiye’de Aile İçi Şiddet	Katılımcı	%	Kod	%
Geleneksel/Ataerkil Aile Yapısı	11	73,33	13	40,63
İşlevsiz Aile Yapısı	7	46,67	14	43,75
Toplumsal Cinsiyet	4	26,67	5	15,63
Toplam	15	100,00	32	100,00

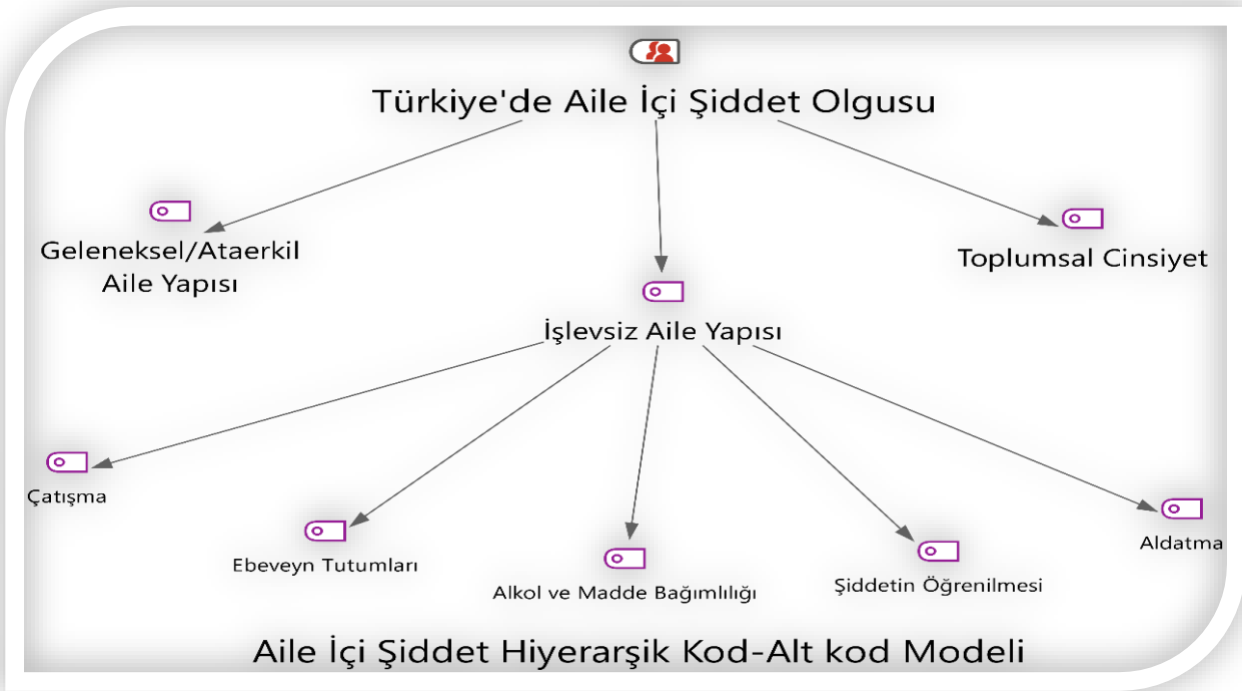
Aile içi şiddete olgusuna yönelik katılımcı ve kodlama dağılım tablosu incelendiğinde, araştırmaya katılanların Türkiye’de aile içi şiddet teması ile ilgili olarak %73,33 oranla araştırmaya katılanların aile içi şiddetin temelinde geleneksel aile yapısına bağlı olarak erkek egemen bir aile yapısına vurgu yapmaktadırlar. Bunun yanında aile içi şiddetin temelinde çatışma, aldatma gibi nedenlerle işlevini yitirmiş ailelerin aile birliğini sürdürmesi ve kadına annelik, ev kadınlığı gibi roller yükleyen ve bu rollerin kabullenilmesine yönelik bir sistem oluşturan toplumsal cinsiyet yaklaşımı da aile içi şiddetin temel

nedenleri olarak ifade edilmiştir. Türkiye’de aile içi şiddet tablosunda da aile içi şiddete yönelik kodlamaların büyük oranının işlevsiz aile yapısı ve ataerkil aile yapısına yönelik yapıldığı görülmektedir.

3.2.1. İşlevsiz Aile Yapısı

Aile içi şiddet olgusuna yönelik oluşturulan kategorilerden birisi işlevsiz aile yapısıdır. İşlevsiz aile kategorisinde, ailenin toplumsal, ekonomik ve psikolojik temel işlevlerini devam ettirmesinde engel teşkil eden ve aile içi şiddetin oluşmasında etkili olan, ebeveynler arası çatışma, karşılıklı ilişkilerde ve çocuklara yönelik yanlış ebeveyn tutumları, aile üyelerinde alkol/madde bağımlılığı durumu, şiddetin öğrenilmiş olması ve eşlerden herhangi birisinin aldatması yer almaktadır. İşlevsiz aile yapısının da yer aldığı aile içi şiddet olgusuna yönelik oluşturulan kodlamaların hiyerarşik yapılanması Şekil 1. Aile İçi Şiddet Hiyerarşik Kod-Alt kod modelinde görülebilir.

Şekil 1. Aile İçi Şiddet Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Aile içi şiddetin temelinde işlevsiz aile yapısı kod alt kod modeline ait şekil incelendiğinde, ailenin işlevini yitirmesi ve aile içi şiddete ortam hazırlanması bakımından araştırmaya katılanların %35,7 ile çoğu ebeveynler arası çatışmaya yönelik vurgu yaparken, %21,4’ü olumsuz ebeveyn tutumları üzerinde durmuştur. İşlevsiz aile yapısı ile ilgili, aldatma, şiddetin öğrenilmesi, alkol ve madde bağımlılığı oranı ise her birinde %14,3’tür. Araştırmaya katılan meslek elemanlarının işlevsiz aile yapısında çatışma ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Bunların yanında az önce de dediğiniz gibi rollerinde değişmeye başlaması tüm sorumluluk neredeyse kadınlarımızın üzerine yüklenmeye başladı. Bu doğrultuda ne oluyor? Eve gelen eş üzerine yüklenen sorumluluğu yerine getirmeyince ortamda bir çatışma meydana geliyor. Bu çatışmalar sonuçta aile içi şiddetin yaşanmasına sebebiyet verebiliyor. Aile içi şiddette bu birinci etkenimiz” (GK01-E-41-Psikolog).

“Bizdeki temel sorun muhtemelen bu aile içindeki sorunları çözebilecek donanımları bireylerin ne yazık ki çok gelişmemiş. Bu da çok fazla çatışmayı doğuruyor pek çok bizim aile mahkemesinde

karşılaştığımız vakaların aslında pek çoğu rahatlıkla çözülecek sorunlar içeriyor ama bunu çözme beceresi ya da sorunu doğru olarak saptamayı insanlar çok fazla gerçekleştiremediği içinde olay trajik bir noktaya ayrılmaya kadar gidiyor” (GK03-E-48-Pedagog).

Araştırmaya katılan bir meslek elemanı işlevsiz aile yapısının etkenlerinden ebeveyn tutumlarını çocuk yetiştirme üzerinden şu ifadelerle özetlemiştir:

“Nasıl çocuk yetiştirileceğini bilmiyorlar. Nasıl çocuk yetiştireceklerini bilmedikleri için çocukların yaptıkları bir hatayı anne veya baba fark etmiyor burada şiddete başvurarak çözmeye çalışıyorlar” (GK01-E-41-Psikolog).

Aile içi şiddetin ortaya çıkmasında alkol/madde bağımlılığının etkisini ise bir meslek elemanı şekilde ifade etmektedir:

“Aile içi şiddet insanların artık birbirlerine olan sabırları sabır katsayıları bayağı bir düşmüş durumda ülkenin bu kesiminde de daha çok alkol var. Alkolün de etkisiyle aile içi şiddet çoğalabiliyor” (GK26-E-31-Sosyal Hizmet Uzmanı).

Ailem içinde şiddete uğrayan ya da şiddete tanık olan çocuklar tarafından şiddetin öğrenilmiş bir davranış olması ve bunun tekrarlanan bir döngüye dönüşmesi ile ilgili bir meslek elemanının ifadeleri ise şu şekildedir:

“Aslında aile içi şiddette önce erkeğin kadına yönelik şiddeti var, kadının bu şiddeti çocuklara yöneltmesi durumu var ya da yine babanın çocuklara şiddeti göstermesi durumu var. Bu aslında bir kısır döngü. Şiddet bu şekilde ortaya çıkıyor bir olgu olarak. Aile içi şiddete de yol açıyor, neden oluyor aslında bu durum” (GK19-K-26-Sosyal Hizmet Uzmanı).

Aile içi şiddetin aldatma ile bağlantısını kuran bir meslek elemanın görüşü ise şu şekildedir:

“Sosyo-ekonomik düzeye de bağlayamayacağım. En çok gördüğümüz şiddet, aldatma ile birlikte” (GK09-K-28-Psikolog).

3.2.2. Geleneksel/Ataerkil Aile Yapısı

Aile içi şiddetin nedenleri arasında gösterilen temel konulardan birisi de geleneksel aile yapısı olarak ifade edilen ataerkil ailedir. Ataerkil aile yapısının bir yansıması olarak özellikle toplumun bazı kesimlerinde aile içinde kadının ikincil konumuna vurgu yapılmaktadır. Ataerkil aile yapısı ile aile içi rollerin keskin şekilde ayrılmasının da bir etkisi ile şiddetin kadın tarafından kabul edilebilir olması karşımıza çıkmaktadır. Aile içi şiddetin bir nedeni olarak geleneksel ve ataerkil aile yapısı ile ilgili olarak meslek elemanlarının ifadeleri şu şekildedir:

“Ataerkillikle de ilişkilendirilen bir durum çünkü şiddetin aile içi şiddetin mağduru genellikle kadınlar ve çocuklar oluyor zaten” (GK10-K-30-Psikolog).

“Aile içi şiddet konusuna geldiğimiz zaman ise toplumumuzun genelinde kanıksanmış gibi benim gördüğüm Aile Mahkemesinde çalışmamdan dolayı da gördüğüm. Özellikle sosyo-ekonomik seviye biraz daha düşük kesimden daha fazla kanıksanmış” (GK13-K-26-Sosyal Hizmet Uzmanı).

“Geleneksel görüşün tetiklediği işte erkek egemen toplumun bir getirisi olarak olumsuz bir getirisi olarak değerlendiriyorum” (GK16-E-29-Sosyal Hizmet Uzmanı).

“Bu ataerkil toplumun getirmiş olduğu birçok olumsuz şeyler de var yani, şiddet bunlardan bir tanesi” (GK19-K-26-Sosyal Hizmet Uzmanı).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan bir aile olgusunu toplumsal norm olarak ortaya koyan ataerkillik, bu bağlamda meslek elemanlarının görüşlerine yansıdığı üzere aile içi şiddetin önemli nedenlerinden biri olarak görülmektedir.

3.2.3. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet ve roller, aile içi şiddetin nedenlerinden birisi olarak, özellikle kadına yönelik şiddetin en temel nedeni olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda aile içinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri ile cinsiyet eşitsizliği desteklenmekte ve aile içi şiddet için bir ortam hazırlanmaktadır. Özellikle aile içinde kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet rollerinin kadına dayatılması ve bir yaptırım aracı olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda aile içinde kadına yönelik şiddetin açıklanmasında meslek elemanlarının gözlemleri ve değerlendirmeleri doğrultusunda *ifadeleri* şu şekildedir:

“Yani şimdi genellezemem ama şöyle bir bakış açısı da çok var hani normal kadının yapması gereken görevler var onları yapmadığı zaman ona karşı bir şiddet uygulanması normal olduğu görünüyor genelde” (GK05-K-29-Psikolog).

“Yetiştirilme biçimleri, yani erkeklere verilen yüklenen misyon, o erkeklik algıları, erkeklik değerleri, onların kadınlar üzerinde baskı kurmaya hüküm kurmaya, eğer kadın sözünü dinlemezse sözünü dinletmek için şiddete başvurmaya ya da bunu şiddeti ailede bir çözüm aracı olarak ya da çatışmaların çözümünde bir yol olarak görmesi ve bunu baştan beri bu şekilde gelişip devam etmesi. Yani bu çok geçmişe dayanıyor aslında yine. Onun da çocukluk yaşantılarına dayanıyor. Bu sünnet döneminden, askerlik döneminden, evlenme döneminden erkeklere yüklenen bazı değerler var ve bu değerlerin hepsi aslında erkeklik algılarını, bunları pekiştiriyor ve üstün bir erkek üstünlüğü algısı ortaya çıkıyor, bu da aslında şiddete ve aile içi şiddete yol açıyor” (GK19-K-26-Sosyal Hizmet Uzmanı).

“Toplumsal cinsiyet rollerinin ben etkili olduğunu düşünüyorum” (GK19-K-26-Sosyal Hizmet Uzmanı).

4. Tartışma

Türkiye’de Aile Kavramı

Türkiye’de aile olgusunun incelenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili olarak araştırmaya katılan meslek elemanları, aileye yüklenen anlam ve aile işlevleri ile aile yapısı olmak üzerinde iki kategori üzerinde durmuşlardır. Aileye yüklenen anlam ve aile işlevinde; araştırmaya katılanların %50 ile yarısı aileyi toplumun temeli temel yapı taşı olarak değerlendirirken %45,45’ aile kurumunun kutsal bir kurum olduğunu ifade etmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)’nda Ailenin Korunması ile ilgili 41. madde Aile kavramını Türk toplumunun temeli olarak tanımlamaktadır. Türkiye Aile Değerleri Araştırması (2010), aileye yüklenen anlamı toplumun temeli olarak değerlendirirken, aile işlevlerinden sosyalleşme rolü ile ilgili olarak da aileyi sosyalleşmenin kaynağı olarak tanımlamaktadır. Anayasada korunması gereken ve toplumun temeli olarak ifade edilen aile kurumunun araştırmada aileye yüklenen toplumun temeli temel yapı taşı bulgusunu desteklemektedir. Türkiye’de aile kavramına yönelik toplumun temeli olması ve aileye kutsallık anlamı yüklenmesi, Türk toplumu ve hukukunda aileye yüklenen değer ve toplumun geleneksel yapı özelliklerini korumasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada aile kavramı ile ilişkilendirilen bir diğer konu ise ailenin işlevleri olmuştur. Ailenin işlevlerinin altında neslin devamı ve düzen kurmak ve ailenin sosyalleştirme işlevi ele alınmıştır. Turner

(1965), aileyi tanımlarken ailenin neslin devamı ve çocuk yetiştirme ile sosyalleştirme işlevine odaklanmıştır. Gökce (2017), çalışmasında ailenin kutsal bir kurum olarak nitelendirildiğini öne sürmektedir. Eşmeli (2017), semavi dinlerde aile konulu, ailenin dini inançlar ve değerler doğrultusunda yaptığı çalışmada aile kurumunun kutsal olarak kabul edildiğini ifade etmektedir. Türkiye gibi geleneksel yapıda olan ve inanç kültürünün toplumsal yaşama etki ettiği toplumlarda aile olgusunun kutsal kabul edildiği söylenebilir. Nadir (2016) şiddet mağduru ve tanığı kadınlarla yaptığı çalışmada araştırmaya katılan kadınların tamamının aile yapısı ile şiddeti ilişkilendirmelerinde ailenin kutsallığı üzerinden şiddeti açıkladıklarını ifade etmiştir. Paşaloğlu (2020), Rus-Türk aile yapısını karşılaştırdığı çalışmada Türk toplumunda ailenin toplumun temel taşı olarak ifade etmekte ve Türk kültüründe aile olmanın da aile kurmanın da kutsal kabul edildiğini açıklamaktadır. Haykır ve Haykır (2017), İslamiyet öncesi Türklerde ailenin kutsallığının günümüzde de etkisini sürdürdüğünü ifade etmektedir. Aile kavramına yönelik elde edilen bulguların konu ile ilgili yapılan diğer araştırmalarda benzerlik gösterdiği görülmekte ancak ailenin toplumun temeli ve kutsal bir kurum olarak görülmesi ile aile işlevlerinin de bağlantılı olduğu, aile işlevlerinin bu kutsal yapının korunması için şekillendiği düşünülmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalarda aileye yüklenen bu kutsallık anlamı ile şiddet ilişkilendirilmiş ve toplum tarafından yüceltilen aile anlayışının da şiddeti normalleştirdiği yorumlanabilir.

Türkiye’de aile kavramını değerlendirirken meslek elemanlarının ele aldıkları bir diğer konu ise aile yapısı olmuştur. Araştırmaya katılan meslek elemanlarının %65’i aile yapısında ataerkil bir aile yapısının devam ettiğini ve %70’i ise son zamanlarda kadının özgürleşmesi ve aile işlevselliğinin olumsuz yönde etkilenmesinden dolayı aile yapısının değişime uğradığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada aile yapısının bir değişim sürecinden geçtiği sonucuna ulaşılmış ancak aile yapısının değişime uğraması ile ataerkil aile yapısının da tamamen değişime uğramadığı ve erkek egemen bir aile yapısının gücünü ve etkililiğini koruduğu görülmüştür. Aile yapısının değişimi ile ilgili Canatan ve Yıldırım (2019) sanayileşme, iç ve dış göçler, işsizlik gibi nedenlerle ailenin hızlı bir dönüşüm geçirdiğini ve bu dönüşüm sürecinin sadece aile kurumunun yapısını değiştirmekle kalmadığını ayrıca evlilik ve boşanma gibi pek çok konuda değişimlere sebep olduğunu belirtmektedir. Aile kavramının ele alındığı güncel çalışmalar doğrultusunda aile yapısının hızlı bir değişim geçirdiğini söylemek mümkündür. Aile yapısının değişime uğramasında ise en temel faktör olarak kadınların mücadele gücü ve ekonomik bağımsızlıklarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de Aile İçi Şiddet Olgusu

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan meslek elemanları Türkiye’de aile içi şiddeti 3 temel boyutta ele almışlardır. Araştırmaya katılanların %73,33’ü aile içi şiddetin merkezinde geleneksel ve ataerkil aile yapısını, %46,67’si işlevsiz aile yapısını ve %26,67’si ise toplumsal cinsiyeti ele almışlardır. Araştırmada aile içi şiddetle en çok ilişkilendirilen konu geleneksel ve ataerkil aile yapısı olmuştur. Geleneksel ve ataerkil aile yapısında kadının aile içinde pasif konumu ve erkek egemen bir anlayışla söz hakkının erkeklere verilmesi ve bu yapının içinde şiddetin önemli ölçüde kabul edilebilir olarak kabul edilmesi aile içi unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda Acar (1993) yaptığı çalışmada ataerkillik bağlamında kadınların ev içi alana hapsedildiğini, kadınlara önceden belirlenmiş bazı roller verildiğini ifade etmektedir. Görgün Baran ve ark. (2015), sığınmaevi personeli ile yapmış oldukları çalışmada kadına yönelik şiddetin nedenlerine ilişkin iki önemli neden tespit etmişlerdir. İlk olarak kadının toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmaması ile kadını asıl sorumlu gören anlayıştır. İkincisi ise geleneksel ataerkil toplum yapısı ile erkek egemenliği altında şiddetin normalleştirilmesi anlayışıdır. Can (2013), kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyet temelinde ele aldığı çalışmasında toplumda ataerkil ve cinsiyet temelli anlayışın devamlılığını koruduğunu ve bu durumun da cinsiyet temelli ayrımcılıkların sürdürülmesine zemin hazırladığını belirtmiştir.

“Türkiye’de aile içi şiddet olgusu”nun bir boyutu olarak da “toplumsal cinsiyet” ele alınmıştır. Aile içi şiddetin ve kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasında toplumsal cinsiyet faktörü literatürde çokça işlenmiş ve birçok bilimin ilgi konusu olmuştur. Toplumsal cinsiyet, roller ve şiddet konuları genellikle bir arada ele alınmakta ve birbiriyle bağlantılı olduğu araştırmalarla desteklenmektedir. Şiddet mağduru kadınlarla görüşerek şiddetin nedenlerini sorgulayan Görgün Baran ve ark. (2015), şiddetin nedenleri arasında kadına yönelik ev içi rollerin dayatılması, kadına yönelik şiddetin toplumdaki aile yapısı içinde normalleştirilmesi ve aile işlevselliğinin ortadan kalkması gibi çerçeveleri ele almışlardır. Nadir (2016) şiddet mağduru ve tanığı olarak kadınlarla yaptığı çalışmada araştırmaya katılan kadınların çoğunun şiddetin temelinde toplum ve aile yapısı tarafından kendilerine yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Nadir çalışmasında Türk toplumunda ailenin kutsal olarak değerlendirilmesi ile aileye yüklenen anlam ve ve aile yapısının da etkisiyle aile içi şiddetin normalleştirildiği ve korunduğunu belirtmektedir. Ertürk (2015) ise çalışmasında kadına yönelik şiddet konusunun araştırmalarda ve çalışmalarda daha çok “toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” ifade ile kavramsallaştırıldığını belirtmektedir. Kahraman Güloğlu (2020) yaptığı çalışmada kadına yönelik şiddetin nedenleri arasında, kadının kendisi için belirlenmiş toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmaması olarak göstermektedir. Türkiye’de aile içi şiddet olgusu genel olarak ele alındığında alanyazında en temelde ataerkil aile yapısı ve toplumsal cinsiyet konusu ön plana çıkmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalardaki bulgular bu araştırmayı destekler niteliktedir. Aile içi şiddet konusunda yapılan araştırmaların bu araştırma bulgularını desteklemesinin en temel nedeni olarak aile içi şiddette mağdur olarak kadın ve çocukların hedefe alınmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada, aile içi şiddetin temelinde yer alan geleneksel ve ataerkil aile yapısının, toplumsal cinsiyet algısı ve rolleri ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda toplum düzeninde erkeğin güçlü, kadının zayıf olarak kabul edilmesi ve kadının şiddeti kabul etmesine yönelik toplumsal baskı ve kabullerin şiddetin nedenleri arasında olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada aile içi şiddet konusu ile birlikte ele alınan ve aile içi şiddetin bir nedeni olarak ifade edilen “işlevsiz aile” yapısı daha çok boşanma nedenleri ile bağlantılı olarak ifade edilmiştir. Aile içi şiddet ve işlevsiz aile ilişkisi daha çok aldatma, alkol madde kullanımı, anlaşmazlık, evliliğe aile dışından müdahale edilmesi, şiddetin öğrenilmesi gibi konular bağlamında ele alınmıştır. Aile içi şiddetin nedenleri olarak ifade edilen durumların aynı zamanda boşanma nedenleri içerisinde de yer alması şiddet-boşanma arasındaki keskin ilişkinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

5. Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de aile olgusu ve kavramına yönelik yapılan değerlendirmede, araştırmaya katılan meslek elemanlarının büyük bir çoğunluğu toplumda aileye yüklenen anlam ve aile işlevlerine yönelik değerlendirmelerde bulunurken, yarıya yakını ise aile yapısı hakkında kodlamalarda bulunmuşlardır. Araştırmaya katılan meslek elemanlarının yarısı toplumda ailenin toplumun temel yapı taşı olarak ele alındığını, neredeyse yarısı ise ailenin kutsallaştırıldığını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan meslek elemanları ailenin işlevlerinden “düzen kurmak ve neslin devamı” ile “sosyalleştirme” olarak iki temel işlevi üzerinde durmuşlardır. Aile olgusunun değerlendirilmesine yönelik ele alınan temel konulardan birisi olarak da meslek elemanları aile yapısına yönelik katkı vermişlerdir. Meslek elemanlarının büyük bir çoğunluğu, hem gözlemleri hem de mesleki deneyimleri doğrultusunda aile yapısının zamanla değişime uğradığından bahsederken, yine aynı oranlarda meslek elemanı toplumda ataerkil ve geleneksel aile yapısının hala varlığını koruduğunu ve aileyi etkilediğini ifade etmişlerdir.

Türkiye’de aile içi şiddet olgusunun değerlendirilmesinde aile içi şiddetin temelinde geleneksel ve ataerkil aile yapısı, çatışma, şiddet, aldatma, alkol/madde bağımlılığı ve aile içi sorumlulukların yerine getirilmemesi gibi nedenlerle işlevini yitirmiş aile yapısı ile toplumsal cinsiyet olmak üzere üç temel kategorinin aile içi şiddetin temelini oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de aileye yüklenen anlamlar ve aile içi şiddetin aile yapısı ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkisi önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de aile içi şiddetin büyük oranda varlığını koruduğu aile yapısı ve toplumsal cinsiyet konularında birey ve toplum düzeyinde çalışmalar ve politikaların geliştirilmesi ve gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ailenin kutsal olarak değerlendirildiği Türkiye’de aile içi şiddetin ortaya çıkmasında en temel faktörler ortaya çıkarılmalıdır. Aile içi şiddetin önlenmesi için hukuki alt yapının güçlendirilmesi, ulusal ve uluslararası mevzuatta şiddeti önleme çalışmalarının politika düzeyinde desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı yapılanmasında Şiddet Önleme ve İzleme merkezlerinin, koruyucu ve önleyici çalışmalar kapsamında aile ve aile içi şiddet konularında toplumu bilinçlendirici rollerinin desteklenmesi gerekmektedir. Aile içi şiddetin önlenmesinde aile işlevselliğini artırmaya yönelik, evlilik öncesi ve evlilik sürecinde aile ve evlilik danışmanlığı gibi hizmetlerin ücretsiz ve erişilebilir şekilde sağlanmasının olumlu katkıları olacağı düşünülmektedir.

Fon

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde herhangi bir fondan faydalanılmamıştır.

Not

1. Bu çalışmada Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 2018/24 sayılı etik kurul kararı alınmış, araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

* Bu çalışma, yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

Kaynakça

Acar, F. (1993). Gecekonduarda ailelerarası geleneksel dayanışmanın çağdaş organizasyonlara dönüşümü. Bireysel İlişkiler ve Cinsiyet Rollerini (ss. 195-247). içinde Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.

Aktaş, G. (2015). Türkiye’de Aile Sosyolojisi Çalışmalarına Genel Bir Bakış. Sosyoloji Konferansları, 52(2), 419-441.

Beki, A. (2021). Türkiye’de Sosyal Hizmet Uygulamaları, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Erişim Adresi: https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Guz/turkiyede_sosyal_hizmet_uygulamalari/6/index.html Erişim Tarihi: 21.12.2021.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Can, Y. (2013). Kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet temelleri: Niğde örneği. Zeitschrift Für Die Welt Der Türken / Journal Of World Of Turks, 5(1): 203-216.

Canatan, K., Yıldırım, E. (2019). Aile Sosyolojisi. İstanbul: Açılım Kitap.

Ertürk, Y. (2015). Sınır tanımayan şiddet paradigma, politika ve pratikteki yönleriyle kadına şiddet olgusu. İstanbul : Metis Yayıncılık.

Eşmeli, İ. (2017). Semavi dinlerde aile. Aile ve Modernite. (Ed.) S. Aybey, M. Akın, T. Ashyrov. Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, Zonguldak.

Gökce, H. (2017). Dünü, bugünü, yarını ile aile. Sosyoloji Notları, 1(1): 50-63.

- Görgün Baran, A., Taşdemir Afşar, S., Koca Arıtan, C. ve Güney, M. D. (2015), Kadın Sığınaevlerine Çoklu Bakış, AB Suskunluğun Çılgılığı Projesi, Ankara, Konak Kırtasiye.
- Haykır, Y. Ve Haykır, H. (2017). Tarihsel süreç içerisinde Türk aile yapısına bir bakış. Türk Dünyası Araştırmaları, 117(230), ss: 87-106.
- Hosseinnehad Hendvari, F. (2019). Türkiye'de aile sosyal politikası: Bir değerlendirme çalışması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Husserl, E. (2012). Ideas: General Introduction to Pure Phenomenology. New York: Routledge.
- Kahraman Güloğlu, F. (2020). Dezavantajlı bir grup olarak şiddet sarmalında kadınlar. Ed.: Serdar M içinde, Dezavantajlı gruplar ve Sosyal Hizmet (s. 133). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişme ve aile, Toplum ve Sosyal Hizmet, 12(2), ss: 89-98.
- Maluccio, A., Pine, B., & Tracy, E. M. (2002). Social Work Practice with Families and Children. New York: Columbia University.
- Merriam, SB. (2013). Nitel Araştırma, Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber. (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mutluer, SE. (2020). Alkol ve madde bağımlılığı. N. Çalış, Z. Karataş (Ed.), Kavramsal ve Güncel Boyutlarıyla Sosyal Sorunlar. ss: 239-265. Efe Akademi Yayınevi, İstanbul.
- Nadir, U. (2016). Şiddetin Mağdurları ve Tanıkları Olarak Kadınların Aile İçi Şiddet Deneyimleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Neuman, WL. (2010). Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar. (S. Özge, Çev.) İstanbul: Yayın Odası.
- Paşaloğlu, C. (2020). Rus ve Türk dil dünya görüşlerinde aile konsepti. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 8(25), ss: 164-176.
- Patton, MQ. (2014). Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri (3 b.). (M. BÜTÜN, S. B. DEMİR, ÇEV.) Ankara: Pegem Akademi
- Somunoğlu İkinci, S. (2014). Toplumun kanayan yarası: Kadına yönelik aile içi şiddet kavramı ve yansımaları. Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 13(2), ss: 21-28.
- Taşdemir Afşar, S. (2015). Türkiye'de şiddetin "Kadın Yüzü". Sosyoloji Konferansları, 52(2), ss: 715-753.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). Türkiye Aile Yapısı Araştırması. Afşaroğlu Matbaası, Ankara. ISBN : 978-605-4628-37-7
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010). Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması. 1. Basım, Ankara. ISBN 978-975-19-4872-4
- Turgut, F. (2017). Tarihsel süreçte aile kurumunun dönüşümü ve geleceğine yönelik çıkarımlar. Medeniyet ve Toplum, 1(1), ss: 93-117.
- Turner, RH. (1965). The Family. B. a. Selznick içinde, Socioloji. London.

Türk Dil Kurumu. (2021, 15 Ekim). Güncel Türkçe Sözlük. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>

Türk Medeni Kanunu, (2001). 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> Erişim Tarihi: 21.12.2021.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> Erişim Tarihi: 21.12.2021.

Yazar Biyografisi/Biyografileri

Semih SÜTÇÜ, Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde öğretim elemanı olarak çalışmaktadır. Tıbbi sosyal hizmet, adli sosyal hizmet, sosyal hizmet eğitimi, engelli, yaşlı, aile ve çocuk refahı gibi konularda çalışmalar yapmaktadır.